

qui coram Prælatiſ ſuis conviſi ſunt, aut conſeſi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hæretica pravitate. Et eorum bona propria conſiſcantur, & ipſi juxta legitimas ſanctiões puniuntur. 2. Quando Legatus Apoſtolicus interdicit pedagia, guidagia, veſ ſalinaria, intelliguntur illa eſſe interdicta, quæ non apparent, Imperatorum, vel Regum, vel Lateranenſis Concilij largitione conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine à tempore, cujus non extat memoria introducta. (Varia ſunt: videlicet 1. pedagia, quæ dantur à tranſeuntibus per certum locum, ab ingredientibus aliquod Regnum, Portum, vel Civitatem, & *Hiſpaniæ* dicuntur: *Portazgos, paſſages, d'aimojariſagos.* 2. Guidagia, ſiquidem proprium eſt Imperatorum, & Regum tributa imponere. *L. 11. tit. 28. p. 3. Suar. de Legib. lib. 5. cap. 18. & com. DD.* tales impoſitiones, quæ alicui dantur productũ, vel conductu per alicujus territorium, vel ditionem, ut ſecurus vadat, *Hiſpaniæ: ſalvo conducto.* 3. Salinaria, licet enim Jure Naturæ ad dominium privatorum pertineant. *L. 4. §. 7. ff. de Senſib.* Poſtea in eis veſtigal, & tributum impoſitum fuit. *L. 11. tit. 28. p. 3.* Et denique hodie in noſtra Hiſpania omnes ſalinariæ ad Regem pertinent. *L. 2. tit. 13. lib. 6. R. C. Gonz. in b. text. n. 5. Acru. in L. 31. tit. 18. lib. 6. R. C. ex n. 10. Solorz. Polit. Ind. lib. 6. cap. 3.* ubi notat, quod in noſtra Hiſpania eſt admilla hæc impoſitio, ſecus in Regno Peruano. Sic etiam in his Inſulis earum incolæ in percipiendo ſale, ſicut, & alijs fructibus ſumma libertate gaudent. 3. Quando Legatus Apoſtolicus mandat alicui Principi Sæculari, ut ſecundum arbitrium Legati, vel Judicis Ordinarij, vel Delegati Apoſtolicij Juſtitiam exhibeat, intelligendum eſt, ut in omni cauſa, quæ ratione perſonarum, vel rerum ad Eccleſiaſticum forum pertinent, ac ſuper univerſis capitulis, quæ pro pace ſervanda ſunt per dictum Legatum ſtatuta, vel Apoſtolica auctoritate ſtatuenta, juſtitiam faciat: item viduis, pupillis, orphanis, & perſonis miſerabilibus tenentur in judicio Eccleſiaſtico reſpondere.

Cap. 27.

Clericus degradatus, tunc cenſetur Comæ Sæculari traditus, quando degradatio præſente poteſtate Eccleſiaſtica ce-

lebratur, & poſt degradationem poteſtati Sæculari prænuntiatur, ut in ſuum forum degradatum recipiat: debet tamen Eccleſia, ſaltem ex decencia efficaciè intercedere pro degradato, ut circa mortis periculum ſententia circa eum morderetur. *L. 60. tit. 6. p. 1.*

Cap. 28.

Quando Papa reo, qui non poteſt poſſeſſionem, propter actoris abſentiam recuperare, indulget, quod ei elapſus anni non noceat, hæc indulgentia juxta Jus Commune debet intelligi. Similiter quælibet diſpoſitio, Judicis ſententia, iſtrumenta, ſtatuta, Reſcripta, Leges, imò, & privilegia, quæ aliquo dubio laborant debent ita interpretari, ut Jus Commune, quo minimum lædatur, vel corrigatur, ne uno verbo deſtruantur, quod tot vigilijs, ſtudio, conſideratione, & maturitate elaboratum eſt. *L. 28. ff. de Legib. c. 28. de Reg. jur. in 6.*

Cap. 29.

Nomine oblationis comprehenduntur ea, quæ in feſtivitate omnium Sanctorum ad Eccleſiam portantur, vel ad Sacerdotis dominium intuitu deſunctorum, & quæ ponuntur in Ciminili, id eſt, in Cimelio, ſeu loco, ubi oblationes reconducuntur. *Gonz. hic, & in c. 3. de Offic. Archiepiscopali.* Et quæ ſuſcipiuntur de Altari, & quæ ante Crucem, & in Miſſa Trinitatis, & quæ dantur pro deſonſatis, & lampades cum oleo, & quæ alicui capellæ offeruntur, & quæ dantur Nuntio per Parochiam deſtinato, & pro Miſſis mortuorum, & pro ſeptimis, trigefimis, & anniverſarijs, & panes, & quæ inſtrà hebdomadam offeruntur, & judicium mortuorum, & denique quidquid ad Eccleſiam quocumque titulo pervenerit. Inde, cui tertia pars oblationum, ut in præſenti debetur, horum omnium tertia pars dari debet. *L. 6. tit. 19. p. 1.*

Cap. 30.

Cum in quadam ſententia in puncto novi operis nuntiationis pronuntiatum eſſet molendinum eſſe readdificandum in eo ſtatu, in quo fuerat tempore litis motæ, non relatũ ad tempus, quo lapillus in-

denuntiationem novi operis jactus fuit, ſed ad tempus, quo litis contentio facta fuit intelligendum eſt, licet in alijs caſibus liſ à citatione cenſeatur incipere juxta *Vegan Rubric. de Judic. n. 44. & Gonzal. in C. un. de Litis conteſtat.*

Cap. 31.

Quando Legatus conſtitutionem facit de ſolvenda Epifcopo tertia mortuorum parte, intelligitur de cis mortuarijs, quæ ſecundum Jus Commune debentur, non de illis, quæ pertinent, ad Eccleſiæ ornamenta, vel fabricam neceſſariam, vel ad luminaria, vel quæ relinquuntur pro anniverſario, ſeptimo, viceſimo, aut tricelimo, faciendis, nec de eis, quæ ſpecialiter ſunt perſonis, ut Rectori Eccleſiæ, niſi Eccleſiæ ratione ſiant.

Cap. 32.

Quando Epifcopo pro honeſta, & favorabili cauſa privilegium conceditur, ut fructus beneficiorum percipiat; nomine beneficij, etiam majora beneficia, & præbendæ continentur. *Barb. in Praſ.*

Cap. 33.

Cum allegaretur coram Gregor. IX. quod numerus Canonicorum Xantoniensis Eccleſiæ ob diminutionem facultatum, non poſſit obſervari, & ideo eſſet diminuendus dedit commiſſionem, ut numerus juxta facultates, moderaretur, ſed cum videret delegatus facultates auctas eſſe, etiam numerum præbendarum augere volebat, ſed reſpondit Papa, quod numerum Canonicorum dimittat in eodem ſtatu, in quo hæcenus dignoſcitur exiſtiſſe, & in Eccleſiæ utilitatem converteret augmentum ſuorum redituum. Deinde in epigraphæ dicitur, quod eorum moderationis diminutionem continet, non augmentum.

TIT. XLI.

De Regulis Juris.

441 **R**egula ſic à regendo dicta eſt, quæ rem, quæ eſt, breviter enarrat. Teſte *J. C. Paul. in L. 1. ff. Tom. II.*

b. t. ac proinde ſicut Hypocrates totius Medicinæ materiam, ad quedam brevia præcepta reduxit, quæ aphoriſmos vocavit, ſic Jurifconſulti ad quaſdam breves regulas, tanquam ad indicem immenſam juris extenſionem aliquomodo reducerunt, ut ſic facilius ejus quaſtiões reſolvere valerent. Regula enim non conſtituit novum jus, ſed illud ſupponit conſtitutum, adeo ut non ex regula jus ſumatur, ſed ex jure, quod eſt, regula fit. *L. 1. ff. b. t.* Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur, & ut ait Sabinus, quaſi cauſæ conſectio, eſt, quæ ſimul cum in aliquo vitata eſt perdit officium ſuum; & pro eo quo ſtat regula pronuntiatum eſt, niſi adverſarius, cui onus probandi incumbit, probet quaſtiões, vel caſum in illa regula non comprehendi. *L. 5. ff. de Probat. c. ſin. de Reſtitut. ſpoliat. in 6.* Multamque vim in jure habent, dum opportune ad caſum, & circumſtantias allegantur: nam cum nulla lit regula ſine exceptione, regula quæcumque allegetur, nihil probabit, ſi adverſarius, illum caſum, de quo eſt quaſtio, ab illa regula excipi, probet. Regula etenim alia ſunt *authentica*, quæ ſcilicet, vel ex Jure Canonico, vel Civili deducuntur; alia vero *Brocardica* nuncupantur, quæ ſcilicet per modum axiomatis à DD. proferuntur, & quidem tæpè, quin ex aliquo textu deducantur: imò & ex Philoſophorum, & Poetarum dictis deſumuntur. Sed cum ex principijs unius facultatis argumentum deſumptum ad aliam debile ſit, juxta *Ariſtot. 1. Poſteriorum*. Hinc tales regulæ, niſi firmiori principio nitantur, vim in jure non habent. Poſſunt nihilominus aliquam addere auctoritatem. Et quia regulæ contentæ in hoc titulo, & in 6. frequentiffimè allegantur in jure, eas expedit, ſaltem ſummo digito tangere, ut aliquantum earum genuinus ſenſus percipiatur, licet latius requirerent examen.

Cap. 1. Joan. Chryſoſtomus.

442 *Omniſ res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. L. 35. L. 153. ff. b. t.* In contradicibus enim humanis, qui à diſpoſitione contrahentium dependit in eſſe, & conſervari, ſicut ipſorum conſenſu, & voluntate contrahuntur, & ſunt, ita ipſorum diſſenſu, vel conſenſu contrario diſſolvantur, &

Ggg diſ-

diffoluntur. Sic verborum obligatio verbis tollitur, & nudi consensus obligatio contrario diffoluitur consensu. *L. 35. ff. b. t.* Sic tollitur pactum pacto. *L. 27. S. Pactus, ff. de Pact. Lex lege. L. 28. ff. de Legibus.* Testamentum testamento. *L. 1. c. 2. ff. de Injust. rupt.* Etiam sponsalia, quæ mutuo consensu contrahuntur, mutuo diffoluntur consensu. *c. 2. de Sponsal.* Secus est matrimonium; nam si semel constitit, iure naturali, & Divino indissolubile est, nec jam amplius est in contrahentium potestate illud vinculum dissolvere: nam quod Deus conjunxit, homo separare non potest. Hinc etiam eadem solemnitas, quæ servatur in Clerici ordinatione, servatur in ejus degradatione. *c. 2. de Pœnis, in 6.* Et in Militis exhortatione. *L. 2. S. Ignominia. ff. de His, qui notantur infam.*

Cap. 2. Beda in Homilijs.

Estate misericordes, sicut Pater vester Celestis misericors est, nolite judicare, & non judicabimini. Licet enim facta manifesta secundum ejus naturam sint iudicanda, c. 2. de Pœnis, ut mala sunt iudicanda homicidium, stuprum, adulterium, & alia hujusmodi, tamen ea, quæ dubia sunt, in meliorem partem debent interpretari, ut hortatur. *S. Bernard. serm. 40. super Cant. Excusa intentionem, si opus non potes: puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum.* *D. Thom. 2. 2. q. 6. art. 4. in corp.* ibi: Hoc ipso, quod quis habet malam opinionem de alio absque sufficienti causa injuriatur ei, & contemnit ipsum, nullus autem debet alium contemnere, vel nocumentum quodcumque inferre absque causa cogente, & ideo ubi non apparent manifesta indicia, de malitia alicujus, debemus eum, ut bonum habere: in meliorem partem interpretando, quod dubium est. Et postea ad 1. quod potest contingere, quod ille, qui in meliorem partem interpretatur, frequentius fallitur, sed melius est, quod aliquis frequentius fallatur habens bonam opinionem de aliquo malo homine, quam quod variis fallatur habens malam opinionem de aliquo homine bono, quia ex hoc fit injuria alicui, non autem ex primo. In rerum iudicio debet quis niti ad hoc, ut interpretetur unumquodque, secundum quod est.

Cap. 3. Idem.

Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquitur. *L. 50. tit. 5. p. 1.* Scandalum Græcè juxta D. Hieronymum dicitur, quod nos offensionem, vel ruinam, vel impactionem pedis possumus dicere: & ideo convenienter describitur sic: *Dictum, vel factum minus rectum præbens occasionem ruine.* *D. Thom. 2. 2. q. 43. art. 1. in corp.* Scandalum est duplex, scilicet activum, quod ex se tendit ad inducendum peccatum alterius: passivum est ruina ipsa, sive peccatum, in quod labitur proximus ex occasione dicti, vel facti, vel omissionis alterius. Et quidem manifestum est, quod nullus debet, mortaliter peccare, ut alterius peccatum impediatur, quia secundum ordinem charitatis plus debet homo suam salutem spiritualem diligere quam alterius. Et ideo ea quæ sunt de necessitate salutis præmitti non debent propter scandalum vitandum. In his autem spiritualibus bonis, quæ non sunt de necessitate salutis, vitatur distinguendum, quia scandalum, quod ex eis oritur, quandoque ex malitia procedit: cum scilicet aliqui volunt impedire hujusmodi spiritualia bona scandala concitando. Et hoc est scandalum Pharisæorum, qui de doctrina Domini scandalizabantur, quod esse contemnendum Dominus docet *Matth. 15.* quandoque vero scandalum procedit ex infirmitate, vel ignorantia, & hujusmodi est scandalum pusillorum: propter quod sunt spiritualia bona, vel occultanda, vel etiam interdum differenda, ubi periculum non imminet, quousque reddita ratione hujusmodi, scandalum cesset. Si autem post redditam rationem hujusmodi scandalum duret, jam videtur ex malitia esse: & sic propter ipsum non sunt hujusmodi spiritualia bona dimittenda. *Sic D. Thom. 2. 2. q. 43. art. 7. in corp.* ex quo facile noster textus intelligitur. Faciunt *Text. in c. 10. de Renunt. c. 4. de Sent. Monach. & alij.*

Cap. 4. Id. super Marcum.

Quod non est licitum in Legge necessitas facit licitum, seu ut communiter dicitur: *Necessitas caret lege:* si quidem necessitate urgente, non obligat Lex Positiva, sive Civilis, sive Ecclesiastica, sive Divina fit. Hinc licet Sabbatum

Cap. 8. Augustinus.

Qui ex timore facit præceptum, aliter facit, quam debet, & ideo jam non facit. Difficilis est hic textus pro explicando dolore necessario, & sufficienti ad Sacramentum Pœnitentiæ: ac propterea, ut triticum, à zizanijs, & lolijs separatè quadruplex timor distingui oportet. 1. Est timor filialis, quo quis reverentiam exhibet Deo: Et est quasi quoddam genus ad dilectionem Dei, & principium quoddam omnium eorum, quæ in Deo observantur reverentia. *D. Thom. 2. 2. q. 22. art. 2. in corp.* fatigæ apte à quodam Gentili depingitur dum ait: *Pœnitet, & (si quid miserorum creditur ulli.) Pœnitet, & factio torqueret mibi meo: cumque sit exilium magis est mibi culpa dolori, estque pati penam, quam meruisse minus. Mors faciet certè, ne sum, cum venerit, exul, ne non peccarum mors quoque non faciet.* Hic timor profecto sufficit, sed non necessariò requiritur ad Sacramentum pœnitentiæ. 2. Est timor serviliter servilis, quando scilicet, quis ita detestatur peccatum propter gehennam, ut simul sic conditionatè tendat: non detestaret culpam, si non esset gehenna, ita ut habeat voluntarem conditionatam peccandi. Et hic certè non deservit ad pœnitentiæ: & de hoc intelligitur illud: *Charitas perfecta foras mittit timorem, & sic intelliguntur August. in præfati SS. Greg. Bern. Thom. Bonav. & alij,* quando dicunt, quod solo timore non excluditur voluntas peccandi. 3. Est timor simpliciter servilis, quando, scilicet homo detestatur culpam propter penam ibi sistendo. 4. Initialis, qui est medius inter utrumque *D. Thom. 2. 2. q. 19. art. 2. in corp.* ibi: *Quandoque homo propter mala, quæ timet, ad Deum convertitur, & et inhereat, quod quidem malum est duplex, scilicet, malum pœnæ, & malum culpa.* Si ergo aliquis convertatur ad Deum, & et inhereat propter timorem pœnæ, erit timor servilis, si autem propter timorem culpæ, erit timor filialis: nam filiorum est timere, offensam Patris, si autem propter utrumque est timor initialis, qui est medius inter utrumque timorem. Timor servilis sufficit, & saltem ipse est necessarius ad Sacramentum pœnitentiæ, nam juxta *Trid. sess. 14. de Pœnit. cap. 3. & 4. Atrritio, seu contritio imperfecta, quæ vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ*

tum custodire præceptum Legis veteris fuisset: Machabæi tamen sine culpa in Sabbato pugnant, Discipuli Domini ipicas volebant: itemque Elias fugiens interfaciebat. Sic & hodie: si quis jejunium fregerit agroutus, reus voti non habetur. *c. 2. de Osero. jesun.* nec furtum committit, qui in extrema necessitate accipit rem alienam. *c. 3. de Furtis, in D. Thom. 1. 2. q. 96. art. 6. in corp.* ait: *Si verò sit subitum periculum non patiens tantam moram, ut ad Superiorem recurrere possit, ipsa necessitas dispensationem habet annexam, quia necessitas non subditur legi.* Quando vero aliquid iure naturali est illicitum nulla necessitate fieri potest licitum: talia sunt, quæ non sunt mala, quia prohibita, sed sunt prohibita, quia mala, ut blasphemia, perjurium, mendacium, adulterium, hæresis, & alia hujusmodi.

Cap. 5. Gregorius VII.

Quod latenter, aut per vim, aut alias illicite introducitur, nulla debet stabilitate subsistere. Sicut ea, quæ palam sunt à suspitione juris aliena. *L. 54. ff. de Administr. Tutor.* Sic ea, quæ clam sunt contra se præsumptionem, & suspicionem habent juxta illud Christi *D. Joan. 3. v. 20. Qui male agit odit lucem.* *c. 24. de Offic. Delegat.* Quæ per vim sunt nulla sunt, & irrita, quia deest voluntas, & consensus: quæ per metum gravem, aliquando sunt nulla, ut matrimonium. *c. 14. de Spons.* aliquando rescindenda, ut in contractibus accidit.

Cap. 6. Id. Variensi Episc.

In ipso causa initio, non est à quæstibus inchoandum. Et quidem merito: nam solum tormenta, seu tortura est adhibenda in subsidium, quando alia probationes non dantur, & tunc non aliter, quam si plena præcesserit probatio.

Cap. 7. Stephanus Papa.

Quidquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injustè agitur, pro sacrilegio reputatur, quia sacra sunt, & à quoquam violari non debent. *c. 3. 12. q. 7.*

na, & poenarum metu communitè concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, quamvis sine Sacramento poenitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento poenitentia impetrandam disponit. Et hac ratione sunt damnatae ab Alex. VIII. sequentes propositiones. 14. *Timor gehennæ non est supernaturalis.* 15. *Attritio, quæ gehennæ, & poenarum metu concipitur sine dilectione benevolentia Dei propter se, non est bonus, ac supernaturalis.* Idem damnatum est à Clemente XI. in *proposit.* 6. usque ad 67. *inclusivè Pasch. Kessel.* Alij & contrario errarunt tribuendo cuiusque dolori, etiam naturalis, vim justificandi cum Sacramento poenitentia, cum certum sit quod attritio naturalis ad hoc non sufficiat, quia ad gratiam consequendam, requiritur, quod attritio sit Donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus. *Trid. sess. 14. de Poenit. cap. 4.* & ideo ab Innoc. XI. est damnata propositio 57. quæ sic ait: *Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honesta.* Sed cave ne incidas in aliud extremum damnatum ab Alex. VIII. in *proposit.* 9. ibi: *Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura sine ullo ad Deum offensum respectu.* *Lacr. lib. 6. p. 2. ex n. 795.* Sed caute iter has fyrtes navigandum: nam dum vitam scilicet vitia, in contraria currunt.

Cap. 9. Id. in Libro de Poenit.

Defleat peccator, quia offendens in uno, factus est omnium reus: consonat D. Jacob in *Epistol. Can. 2. v. 10.* Qui enim unum peccatum grave committit factus est reus damnationis æternæ, & inimicus Dei, sicut, qui plura commisit, vel omnia est transgressus præcepta: non enim loquitur D. Jacobus de peccato ex parte conversionis, secundum quod peccata distinguuntur, sed loquitur de eis ex parte aversionis in quantum scilicet homo peccando recedit à Legis mandato: omnia enim Legis mandata sunt ab uno, & eodem Legislatore, & ideo idem Deus contemnitur in omni peccato: & ex hac parte dicit, quod qui offendit in uno factus est omnium reus, quia, scilicet, uno peccato peccando incurrit poenæ reatum ex hoc, quod contemnit Deum, ex cujus contemptu provenit omnium peccatorum reatus. Sic D. Thom. 1. 2.

q. 73. art. 1. ad 1. Et 2. 2. q. 5. art. 3. ad 3. ait: *Diversa præcepta Legis possunt referri, vel ad diversa motiva proxima, & sic unum sine alio observari potest, vel ad unum motivum primum, quod est perfectè obedire Deo, à quo decedit quicumque unum præceptum transgreditur secundum illud Jacob 2. qui offendit in uno factus est omnium reus.*

Cap. 10. Greg. in Registro.

Non potest esse Pastoris excusatio, si Lupus oves comedit, & Pastor nescit. Verissima enim erit excusatio Prælati, si per ejus negligentiam, vel ignorantiam lubidit sibi commisit pareant. Pastor enim, vel Superior, sive Ecclesiasticus, sive Sæcularis non debet dormire, sed vigilare necesse habet super gregem suum: *arg. L. 40. ff. Locat. c. 12. 13. q. 4. c. 8. D. 81.* Nam ut in *Psal. 120.* dicitur: *Ecce non dormitabit, neque dormies, qui custodit Israel. L. 15. tit. 8. p. 5.* In Apocalypsi reprehendit Dominus aliquorum Episcoporum omissionem. Et præcipue in *cap. 3.* loquendo de Episcopo Sardis, ait: *Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant: non enim invenio opera tua plena coram Deo meo: Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & nescies, quæ hora veniam ad te Aleiat.* *Embl. 15.* ait: ad moneri Ecclesiasticum Pastorem gregem sibi commissum vigilantissimè custodire Galli, & Leonis imaginibus, quæ in Templis solent collocari, quod his Verbis significat: *Instantis quod signa Canem ad Galus Eoi: & revocet famulus ad nota pensa manus. Turribus in sacris effingitur arca mentem ad suspensos pelvis, quod revocet vigilem: est Leo: sed custos oculis, qui dormit apertis, Templorum idcirco ponitur ante fores.*

Cap. 11. Lucius III.

Indignum est, & Romana Ecclesie consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur: Clerici postunt præstare juramentum fidelitatis, & obedientia suis Prælati servandæ, & in hoc sensu homagium servare tenentur. *c. 15. de Ex. Prælati.* non tamen possunt homagium, propriè tale, præstare pro rebus spiritualibus: nam hoc jus homagij, seu vassallitij Dominis tant-

tantum temporalibus, non verò Ecclesiasticis, præstatur. Hinc, quia manus indebitum est, non potest pro rebus spiritualibus, sine labe Simonia, præstari. *c. 17. de Simon.*

De Regulis Juris in 6.

Cap. 1. Bonifacius VIII.

443

Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine Canonica institutione obtineri. c. 3. de Institut. c. 21. de Jure Patron. Nullum enim beneficium, nec dignitas, personatus, vel Præbenda Ecclesiastica potest obtineri: quin iustus titulus, ad ejus possessionem præcedat, sive sit electio Canonica, vel postulatio, vel collatio libera, vel presentatio, ad quam propriè institutio Canonica subsequitur. Non verò potest adquiri per prescriptionem, etiam cum bona fide, & titulo colorato, quia non est modus, qui à jure determinatur. *Barbos. hic, n. 6.* Si quis verò beneficium, etiam sine Canonica institutione, teneat, verè possidet: ac proinde, si spoliatur, debet restitui. *C. 5. de Restit. spoliat. in 0.* si bona fide, quieta, pacifica, ac continuata per triennium possessione, illud obtinuit; Pontifex per Regul. Cancel. tollit omnes lites post triennium, quæ orta sint contra taliter possidentes, dum non sint intrusi, vel adquisitio Simonica: sed licet per talem regulam excludatur tertius possessor inquietans, non excluditur Episcopus, si ab eo titulum suæ possessionis petat. *Barbos. hic, n. 11.*

Cap. 2.

Possessor mala fidei ullo tempore non præscribit. Olim, de Jure Civili, satis erat ad prescriptionem, & utucapionem, quod bona fides in ejus principio daretur, nec ipsam interromperet mala fides superveniens. Sed cum hoc sine peccato non stare: nam quod non est ex fide peccatum est, teste Apostolo: Jus Canonium hæc ratione hanc Legem abrogavit, ac proinde hodie, etiam in foro Sæculari, cessat prescriptio, etiam immemorialis sit, quando mala fides, id est scientia rei alienæ, vel injustæ possessionis supervenit. *C. 5. c. fin. de Prescript. L. 54. tit. 5. p. 5.* Si verò jam sit completa prescriptio, vel usucapio, non te-

netur, qui bona fide jam præscriperat, restituere rem, etiam si ipsam rem præscriptam, alienam esse sciat.

Cap. 3.

Sine possessione prescriptio non procedit. L. 25. ff. de Usucapionib. Siquidem quod principaliter in usucapione, vel prescriptione requiritur, est possessio, adeo ut lapsè in jure possessio pro prescriptione imatur: & qui est incapax possessionis, ut Laicus respectu rerum spiritualium, consequenter est incapax eas prescribendi. In rebus ergo corporalibus est necessaria possessio vera, & quidem Civilis. *L. 1. §. Per servum, ff. de Acquir. possess. Nec sufficit naturalis.* *Gomez in L. 45. Taur. n. 105.* In iuribus, & in rebus incorporabilibus datur quedam quasi possessio, quæ æquivalet possessioni veræ, quoad effectum prescribendi. *L. 10. ff. Si servit. vindic. Barb. hic.*

Cap. 4.

Peccatum non dimittitur, nisi restitua- tur ablatum. c. 1. 14. q. 6. c. 5. de Usur. c. 2. eod. in 6. Qui enim alteri aliquid damnatum contra justitiam commutativam facit, gravem culpam committit, nec ea dimittitur, nisi ipse damnificans satisfaciatur: quod effectum prescribendi, quod accepit, vel si nihil accepit satisfacere debet damnatum alteri causatum. *C. 11. de Restit. spoliat.* Si non habet unde satisfaciatur, sufficit, si propositum habeat satisfaciendi, cum possit: imò si alter remittat, ut potest, quia quilibet juri in sui favorem introducto, potest renuntiare ille, qui damnatum fecit, omnino ab obligatione satisfaciendi liberatur. *D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. in corp. ibi: Restitutio, est actus iustitie commutative, quæ in quadam æqualitate consistit, & ideo restituere importat redditionem illius rei, quæ iniuste ablata est: sic enim per iteratam ejus exhibitionem æqualitas reparatur.* Et postea ad 1. ait: *Quod in quibus non potest recompensari æquivalens, sufficit, quod ibi recompensetur, quod possibile est: sicut patet de honoribus, qui sunt ad Deum, & ad parentes, & ideo, quando id, quod est ablatum non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est: puta cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel*

vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione utriusque persona secundum arbitrium boni viri. Si praesens textus restringatur ad materiam usucapionis debet intelligi de vitio, quod per furtum contrahit res furtiva, quod tantum purgatur, ut res possit usucapi, si ad Domini redeat potestatem. §. 8. *Inst. de Usucap.*

Cap. 5.

Peccati venia non datur nisi correcto. c. 2. 24. q. 2. Aliquando solet poena temporalis pro culpa debita, etiam hac non correcta in foro externo remitti, si forte scandalum, vel alia inconvenientia graviora timeantur. Coram Deo tamen poena aeterna non remittitur, nisi culpa sit correcta. *D. Thom. in 3. p. q. 68. art. 2. in corp. ibi: Resp. dicendum, quod impossibile est, peccatum actuale mortale sine poenitentia remitti, loquendo de poenitentia, qua est virtus. Cum enim peccatum sit offensiva Dei, eo modo Deus peccatum remittit, quo remittit offensam in se commissam. Offensa autem directe opponitur gratia: ex hoc enim aliquis dicitur alteri esse offensiva, quod repellit eum a gratia sua: Offensa autem peccati mortalis procedit ex hoc, quod voluntas hominis est aversa a Deo per conversionem ad aliquod bonum commutabile: unde requiritur ad remissionem Divinae offensae, quod voluntas hominis, sic immutetur, ut convertatur ad Deum, cum detestatione conversionis praedictae, & proposito emendae, quod pertinet ad rationem poenitentiae secundum, quod est virtus: & ideo impossibile est, quod peccatum alicui remittatur sine poenitentia, secundum, quod est virtus.*

Cap. 6.

Nemo potest ad impossibile obligari. L. 31. L. 185. ff. b. t. Impossibile aliud est defecto, hoc est, quod per naturam repugnat fieri; v. g. dare Hippocentaurum. Aliud est impossibile de jure, quod scilicet, Jure Naturali, Divino, vel Positivo prohibetur. V. g. homicidium, adulterium, vel perjurium: cum enim omnis obligatio in dando, vel faciendo consistat. L. 2. ff. de V. O. Et quod impossibile est, vel defecto, vel de jure, nequeat dari, vel fieri, natura, vel jure repugnante, ideo dari non potest obligatio impossibilium: ac proinde promissio

rei inpossibilis, etiam juramento firmata, nullius roboris est: & conditio impossibilis contractibus adjecta eos vitiat. Conditio vero impossibilis in ultimis voluntatibus posita vitatur, & pro non adjecta habetur, ac proinde institutio valet, tanquam si nulla esset apposita conditio, quod favore ultimarum voluntatum est inductum, idem ob favorem matrimonij in matrimonij est introductum: nam conditio impossibilis vitatur, nisi contra substantiam matrimonij sit, quippe tunc ipsam vitat matrimonium. *C. fin. de Cond. apposit.*

Cap. 7.

Privilegium personale, personam sequitur, & extinguitur cum persona. c. 2. de Auth. & usu pallij. L. 68. L. 196. ff. b. t. L. 27. tit. 34. p. 7. Privilegium aliud est personale, quod scilicet, immediate personae conceditur: aliud reale, quod immediate rei datur: quod est reale rem sequitur ubicumque sit, personale personam ubicumque, & cum persona extinguitur, adeo, ut privilegium, quod alicui personae conceditur, non transeat ad filios. L. 27. L. 35. C. de Decurion. lib. 10. Nec marito concessum extenditur ad uxorem. *Sanc. de Matrim. L. 7. D. 47.* Nec concessum patrifamilias extenditur ad ejus famulos. *C. pen. de Privil. in 6.* Nisi aliter in his casibus, ex tenore privilegij colligatur, quod omnino servandum est. L. 5. ff. Mandat.

Cap. 8.

Semel malus semper praesumitur malus. c. 14. 22. q. 7. c. 9. de Praesumpt. L. 33. tit. 34. p. 7. Quamvis in dubio quilibet bonus, & non malus, nec delinquens praesumatur. L. 51. ff. Pro socio. C. unde Scrut. in Ordin. faciend. Sic qui semel fuit Dominus rei, vel eam possedit, vel habuit in deposito, semper praesumitur Dominum, vel possessorem, vel depositarium esse, donec contrarium probetur. L. 16. C. de Probat. L. 10. tit. 14. p. 3. Tam si quis semel malus in aliquo delicto invenitur, semper, & tunc, non tamen ante commissum delictum, malus praesumitur in futurum; siquidem illa praesumptio, de qua nobis constat debet prevalere, quousque constet contrarium. Hac tamen praesumptio non est gravis, sed

sed levis, nec extenditur ad omne genus mali, sed tantum ad eandem mali speciem, ut bene *Greg. Lop. in L. 1. tit. 18. p. 6. V. Procurado. Barb. in b. text. n. 8.*

à principio requiritur. c. 22. de Rescript. *Barbos. cum alijs vic.*

Cap. 11.

Cum sunt partium jura obscura, res favendum est potius quam actori. L. 33. L. 125. ff. b. t. Quando enim in causa, quae veritur, inter actorem, & reum, etiam post diligentem discussionem, & allegationes utriusque omnia sunt paria, & causa obscura, ita, ut pro aliquo debeat interpretatio fieri, res favendum est in quocumque statu litis, sive in fine, sive in principio: quia ejus conditio est miserabilior, utpotè quod invitus ad iudicium trahitur, & non adeo instructus, ac actor censetur: cum è contra actor bene instructus credatur, utpotè ad iudicium provocans. Deinde: quia absolutio est favorabilior, & securior, quam condemnatio. c. 12. 26. q. 7. L. Absentem, 5. ff. de Paenis. Si verò causa actoris sit favorabilior, ut est causa matrimonij, dotis, testamenti, vel libertatis, cum jam non omnia sint paria, actori ratione causae est favendum, & pro eo est ferenda sententia. *C. fin. de Sent. & Re judic. L. 38. ff. eod.*

Cap. 12.

In iudicij non est acceptio personarum habenda. c. 13. de Judic. c. 11. §. Insuper, de Rescript. in 6. Licet enim, qui bona à suo arbitrio dependentia distribuit, libere possit uni ea concedere, alteri verò sine injuria, & sine acceptance personarum negare, juxta illud Christi D. apud *Matth. 20. v. 13. Amice non facio tibi injuriam, aut non licet tibi quod volo facere.* *D. Thom. 2. 2. q. 63. art. ult.* Ille verò, qui in iudicio, vel in alia quacumque distributione facienda secundum merita litigantium, sive sententia definitiva sit pronuntianda, sive premium sit distribuendum, vel poena infligenda, non debet attendere circumstantiam personae, an sit amicus, vel compatriota, vel dives, vel pauper, vel inimicus, vel quid simile, sed solum juxta qualitatem causae, & illius merita debet distributionem facere: alias acceptio erit personarum. *D. Thom. 2. 2. q. 63. art. 1. in corp. ibi: Personarum acceptio opponitur justitiae distributivae: consistit aequalitas justitiae distributi-*

va, in hoc, quod diversis personis diversa tribuantur, secundum proportionem ad dignitates personarum, si ergo aliquis conficeret illam proprietatem persona, propterquam, id, quod ei conferatur est ei debitum, non est acceptio persona, sed causa. In alijs vero honoribus personae tribuendis, ut in assurgendo, sedendo, &c. vel etiam in qualitate poenarum, quae sunt imponendae, recte attenditur personae dignitas, nobilitas, & aliae qualitates. C. fin. de Transact. c. 12. de Jure Jur. c. 19. D. 93. Debet enim Judex, & Princeps in eadem trutinam merita, & praemia ponderare, ut sic aequalis, & justus in eorum commensuratione inveniantur, & hac ratione ab Horat. lib. 1. Satyr. 6. reprehenditur ille; qui stultus honores sepe dat indignis, & fame servit ineptus. Sanè Aleiat. Emb. 144. satis aptè boni Principis Senatum depingit.

Effigies manibus trunca ante altaria Divum.

Hinc resident, quarum lumine capta prior.

Signa potestatis summa, Sanè tique Senatus.

Tibebanis fuerant ista reperta viris.

Cur resident? quia mente graves decet esse quieti

Juridicos, animo nec variare levi.

Cur sine sunt manibus? capiat nec xenia, nec se.

Pollicitis sancti muneribusve sinant.

Cacus & est Princeps, quod solis auribus absque

Affectu constans iusta Senatus agit.

Cap. 13.

Ignorantia facti, non juris excusat. L. 9. ff. de Jur. & fact. ignor. c. 12. §. Notandum, l. 9. q. 4. L. 20. tit. 1. part. 1. Ignorantia facti est, quando ignoratur factum, de quo agitur: ignorantia juris est, quando jus ad tale factum pertinens ignoratur. L. 1. §. 1. ff. de Jur. & fact. ignor. Ignorantia facti excusat, & non nocet, quia regulariter invincibilis, & probabilis est, si ipsam nulla praecedat malitia, vel negligentia: cum facti interpretatio plerumque etiam prudentissimos fallat. L. 2. ff. de Jur. & fact. ignor. Secus ignorantia juris, non solum Naturalis, & Divini, sed etiam Positivi, imò & Municipalis, & Statutorum. c. 12. §. Notandum, l. 9. q. 4. Quia turpe est verò

Patritio, & nobilibus, in quo versantur ignorare: si quidem lata culpa est ignorare Leges, quas omnes tunc tenentur. L. 9. C. de Legib. nisi forte jus sit oblecturum, difficile, arduum, vel ad mixtam ignorantiam facti habeat: tam tunc etiam excusat. Ignorantia etiam facti, si sit crassa, supra, improbabilis, vel invincibilis, quando scilicet, quis ignorat, id, quod scire, & investigare tenetur, praecipue ratione officij, non excusat. Sic ignorantia facti proprii, quae crassa est, non excusat, nisi ob diuturnitatem sit probabilis oblitio; vel si factum sit valde intricatum. Mench. lib. 6. de Praesumpt. 23. Nec excusat ignorantia antecitata, quam habet ille, qui cum potest, & deberet scire, scire novit, ut liberius peccaret, juxta illud Psalm. 35. Noluit intelligere, ut bene ageret. In C. 9. ff. de Jur. & fact. ignor. explicatur, quando nocet, vel non ignorantia. In minoribus 25. ann. in foeminis, militibus, & limitibus juris ignorantia excusat. L. 9. ff. de Jur. & fact. ignor. L. 1. C. cod. Deum juris error ubi de damno evitando agitur non nocet, ubi de lucro captando nocet etiam foemina: error facti neutro casu nocet. L. 8. ff. de Jur. & fact.

Cap. 14.

Cum quis in jus succedit alterius justam ignorantiam causam censetur habere. L. 42. ff. b. t. c. 11. de Jur. Patron. L. 30. tit. 34. p. 7. Successor praesumitur ignorare, quod ejus antecessor gessit, etiam si filius sit, sive succedat in Ecclesia, sive etiam sit successor universalis in jus defuncti: nam cum haec ignorantia circa factum alienum veteretur, creditor iusta. L. 5. ff. de Jur. & fact. ignor. ibi: hinc quisissimum videtur cuiquam scientiam alterius, quam suam nocere. Si vero successor actor sit, cum debeat de suo facto instructus, & certus esse, quia ad iudicium provocat, non praesumitur, illud etiam ab antecessore factum ignorare, sicut praesumeretur, si reus esset, qui in vitium traheretur ad iudicium, actor enim, cum in ejus potestate sit, quando velit experiri, certus debet esse, ante enim debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere. L. 42. ff. b. t.

Cap. 15.

Odia restringi, & favores convenit ampliare. L. 56. L. 192. §. 1. ff. b. t. Odium in praesenti dicitur, quicquid avertit gravamen, vel molestiam: è contra favor dicitur quicquid gratiam, vel beneficium avertit: an aliqua dispositio, vel Lex censetur odiosa, vel favorabilis, ex principali ejus intentione, & sine desumendum est: ac proinde erit favorabilis, si ejus primum intentum sit aliquid in alterius favorem statuere, licet tandem in damnum, & odium alterius redundet: si verò primum intentum sit in alicujus odium, & poenam, quamvis dispositio, vel Lex cedat, quasi ex consequenti in alterius favorem, erit odiosa, quando verò favor, & odium commode distinguuntur, tunc dispositio, vel Lex quatenus odiosa restringitur, & quatenus favorabilis extendi debet. Sanchez de Matr. lib. 1. D. 1. n. 5. Quando verò dubitatur, potius favor quam odium debet considerari; arg. c. 49. b. t. Quando verò certe dispositio est odiosa, nec ex identitate rationis debet extendi.

Cap. 16.

Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum. c. 9. de Offic. Deleg. in 6. c. 36. de Praebend. in 6. l. 2. tit. 10. p. 2. Princeps, qui aliquod privilegium concedit, etiam post jus quaesitum privilegiato, potest illud revocare, vel etiam concessum à suis praedecessoribus: quia cum tota vis, & efficacia illorum pendeat à Principis voluntate hac deficiente, necessario corrumpitur privilegium: nam ut ait Horat. Qui dedit hoc bodie, cras si volet auferet, ut si detulerit fasces indigno detrabit idem. Quando verò non conitat de hac voluntate, deest privilegium esse mansurum, siquidem praesumitur, Principem velle conferre beneficium, quam perfectum, & perfectum, ut sit plenior ejus liberalitas. c. 1. de Donat. ibi: Hanc sibi, quod ammodo nobilitatis legem imponit, ut debere se, quod sponte tribuit, existimet, & nisi in beneficijs suis creverit, nihil se praesitisse puet. Ideo gratia à Principe concessa, etiam re integra non expirat per mortem Principis. c. 36. de Praebend. in 6. c. 9. de Offic. Deleg. in 6.

Cap. 17.

Indultum à jure beneficium non est alicui auferendum. L. 1. ff. de Ferijs. Lex etenim potest tollere beneficium à Legge indultum; arg. L. 35. ff. b. t. Homo vero, etiam si Praetor sit, non potest beneficium à jure indultum tollere. L. 1. §. 1. ff. de Ferijs: quia inferior non potest contra Superiorem disponente. c. 16. de Major. & obed. Hinc legitima à jure constituta, licet confuctudine, Legge, vel Principis auctoritate possit tolli, vel minui, non tamen potest ab homine minui, nam contra Legem superioris disponent. Item cum Clerico promoto ad Ecclesiam Parochialem à jure annis concedatur, intra quem debeat ordinari. c. 14. de Elect. in 6. non potest urgeri, ut statim Presbyteratum suscipiat. Idem dicendum est de alijs inducijs concessis ad appellandum, acceptandum hereditatem, faciendum testamentum à Commisario, & alia hujusmodi.

Cap. 18.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit. L. 29. L. 201. L. pen. ff. b. t. c. 29. de Elect. Tempus solum ex le nec est modus inducendi, nec tollendi, nec reparandi obligationem, ac proinde actus, qui ipso jure est nullus, non validatur praesens per temporis transcursum, cum deficiat forma illum revalidans; si verò postea de novo ponatur forma, vel quasi forma ad ejus valorem requisita aliquando expressè, aliquando tacite, juxta actuum qualitatem, actus valebit: non quidem tractu temporis, sed quia forma necessaria ad ejus valorem ponitur, & deficit impedimentum: sic matrimonium à principio nullum, quia metu fuit contractum, ex post facto valet, & convalescit deficiente metu, &posito consensu libero. c. 21. de Sponsal.

Cap. 19.

Non est sine culpa, qui rei, quae ad eum non pertinet, se immiscet. L. 36. ff. b. t. L. 5. tit. 34. p. 7. Sic Medicus imperitus tenetur, & paniri potest ob damnum ex ejus imperitia secutum. L. 8. ff. ad Leg. Aquil. Si-

Similiter Judex ex imperitia male judicans, arbitrarie punitur. *Text. in pr. Inst. de Obligat. que ex quasi delicti.* Etiam Magister Navis ex sua imperitia tenetur, si damnum causet. *L. 1. L. 9. tit. 9. p. 5.* Idem etiam Clericus, vel Monachus sit irregularis, si Chirurgiam exercendo, vel sagittas ad scopum emitendo, aliquem occidat, quia se immiscet rei minime conformi suo statui. *c. 37. D. 50. c. 8. c. 19. de Homic.* Nec enim debet quis falcem immittere in fegetem alienam. Hoc argumento contra aliquos Poetas satis facere utitur *Horat. lib. 2. Epist. 1. Navem agere ignarus navis timet. abrotorum agro, non audeat, nisi qui didicit dare: quod Medicorum est, promittunt Medici: tractant fabrilis fabri: scribimus indocti, doctique poemata passim.*

Cap. 20.

Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur. *L. 43. ff. b. t. L. 5. L. 8. ff. de Except. c. 15. de Prescript.* Si defensiones sint contrarie, ita ut nullo modo possint ad veritatem reduci, non potest, quis pluribus uti defensionibus, quia Lex prohibet. *c. 13. de Fide instrum. ibi: Impudari ei potest, qui contrarias inter se Scripturas in judicio protulit, fidem sibi ad invicem derogantes, cum in ipsius fuerit potestate, quam voluerat non proferre.* Si vero tantum sint diversae, ita ut possint in aliquo sensu verificari, potest quis illis uti. *L. 8. ff. de Exception.* Sic dubius de jure jam quaesito, potest, & titulum donationis, & emptionis allegare, ad hoc ut si alter non sufficiat, ex altero defendatur. Similiter potest allegare privilegium, & prescriptionem. *c. 15. de Prescript.* nam tales tituli ad cautelam multiplicentur. *L. 17. C. de Testam.* Actor vero, etiam si plures actiones habeat, una debet experiri. *L. 43. ff. b. t.*

Cap. 21.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest. *L. 5. C. de Actio. & obligat.* Qui enim semel consensu legitimo praestito matrimonium contraxit, certe poenitere non potest. *c. 17. c. 32. q. 5.* Cum matrimonium vinculum indissolubile contineat. Similiter licet in mea manu sit votum, vel non, tamen non est in meo arbitrio votum factum non adimplere.

Similiter in juramentis. *c. 25. de Jur. jur. in contractibus, in electionibus. c. 8. de Elect. in 6. & in Judicijs accidit. c. 1. de Judic.* Hinc prodijt commune axioma: *Quod ab initio fuit voluntatis esse post facto est necessitatis, secus dicendum est in illis rebus, quae non solum in primo fieri, sed etiam in conservari a nostro arbitrio pendunt.*

Cap. 22.

Non debet aliquis alterius odio praegravari. Vel ut dicitur in *L. 74. ff. b. t. Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.* Nullus profecto punitur aeterna poena ob alterius peccatum, nec poena mere spirituali, quae scilicet, salutem animae directe respiciat. *c. 10. 1. q. 4.* Ideo filius non debet excommunicari, si pater ejus aliquod crimen dignum excommunicatione commiserit. *c. 1. 24. q. 3.* nam ut dicitur *Ezech. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: quinimo regulariter, nec poena temporalis potest quis puniri pro alterius culpa. c. 37. de Elect. in 6.* Cum aequum sit, quod culpa suos teneat *Anthores. L. 22. C. de Penis. c. 2. de His, quae sunt a major. part.* Aliquando tamen potest pro alterius culpa quis puniri, quando aliquomodo ejus poenitio ipsam gravet delinquentem: & ad majorem delinquentium terrorem, & ut magis timeatur, & fugiatur peccatum: nam ut dicitur *Exod. 20. Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem Patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem.* Sic pro peccato Cham fuit maledictus Chanaan ejus filius, *Genes. 9.* & Populus Israel in manus hostium fuit traditus pro peccato Acham, *Joann. 7.* & sic de alijs exemplis ex Scriptura deductis. Poena enim, ait *D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. in corp. dupliciter potest considerari: uno modo secundum rationem poena, & secundum hoc poena non debetur nisi peccato: quia per poenam reparatur aequalitas iustitiae, in quantum ille, qui peccando nimis secutus est voluntatem suam, aliquid contra suam voluntatem patitur. Alio modo potest considerari poena, in quantum est poena, non solum sanativa peccati praeteriti, sed etiam praeservativa a peccato futuro, & promotiva in aliquid bonum, & secundum hoc, aliquis interdum punitur sine culpa, non sine causa: secundum tamen, quod*

nunquam medicina subtrahit majus bonum, ut promoveat minus bonum. Sicut medicina carnalis nunquam caecat oculum, ut sanet calcaneum, quandoque tamen inserit nocuum in minoribus, ut melioribus auxilium praestet, & quia bona spiritualia sunt maxima bona, bona autem temporalia sunt minima: ideo quandoque punitur aliquis in temporalibus bonis absque culpa: cujus modi sunt plures poena praesentis vitae divinitus inflicta ad humiliationem, vel probationem: non autem punitur aliquis in spiritualibus bonis sine propria culpa, neque in presenti, neque in futuro, quia ibi poena non sunt medicinae, sed consequuntur spiritualem damnationem.

Cap. 23.

Sine culpa nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. *L. 31. ff. ad Leg. Aquil. C. 54. de Sentent. excomm.* Licet regulariter quis sine culpa non punitur, aliquando tamen, quia hoc exigit bonum publicum, & quia ad justam delinquentium punitionem conducit poena solet, etiam innocentes, comprehendere. *C. 11. D. 34. c. 4. de Cleric. e grot. D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. ad argum.*

Cap. 24.

Quod quis mandato facit Judicis dolo facere non videtur, cum habeat parere necessesse. *L. 167. §. 1. l. 109. ff. b. t. l. 20. tit. 34. p. 7. cap. 13. 23. q. 5. c. 2. de Major.* In dubio enim stat praesumptio pro Superiore, ac proinde cum subditus teneatur illi parere, ac consequenter ex necessitate obedientiae illud faciat, non committit dolum: nam sine animo machinandi dolus non stat. Quando vero Superior aliquid jubet contra Legem, vel contra ipsius Superiorem, subditus non tenetur ei obedire: in eo resistere potest, ac proinde, si obediat, non exculatur a culpa. *C. 9. de Sent. & re judic. c. 44. de Sent. excomm. Greg. Lop. in L. 3. tit. 16. b. 2. V. Pro mandato. Barbof. hic.*

Cap. 25.

Mora sua cultibet est nociva. *L. 173. §. 2. b. t. l. 12. ff. de Aqua pluvia.* Mora est quaedam culpabilis dilatio in solvendo, vel recipiendo debito. Aliquando quis in mora constituitur, quia ho-

mo interpellat. *L. 88. ff. b. t.* Aliquando vero sine facto hominis dies adiectus pro homine interpellat. *C. fin. de Locat.* Ut ergo quis morosus dicatur, necessesse est, quod sciat, se debere, vel saltem, quod fuisset interpellatus, ut solveret, & simul habuisset possibilitatem solvendi. *L. 5. ff. de Reb. credit.* Hinc est, quod cum hac dilatio, vel mora culpam contineat suo authori debet nocere, non alijs. *L. 22. C. de Penis. C. 2. de His, quae sunt a major. parte, nec fidejussori nocet. L. fin. ff. de Fidejussor. nisi ipse in omnem causam fidejussisset: nam tunc ei nocet mora. L. 88. ff. de V. O. ut notat Gothof. in C. fin. ff. de Fidejussor.* Ex aequitate tamen est inductum, quod morosus suam moram purget, & ab illius effectibus liberetur, si legitime satisfaciatur suae obligationi sine creditoris detrimento. *L. 73. §. Vult. L. 91. §. Sequitur. ff. de V. O. Covar. 3. Var. cap. 17. Greg. Lopez L. 35. tit. 11. p. 5. Gomez L. 33. Taur. Martenz. L. 10. tit. 17. lib. 5. R. Glos. 2. n. 3. Picbard. in tract. de Mora.*

Cap. 26.

Ea, quae fiunt a Judice, si ad eum non spectant officium, viribus non subsistunt. *L. 170. ff. b. t.* Quando enim dubitatur, an aliquid ad Judicis officium, seu jurisdictionem spectet, pro ipso Judice praesumitur: & illius muneris est, hoc examinare. *L. 5. ff. de Judicijs, ibi: Praetoris etenim aestimare, an sua sit jurisdicatio.* Quando vero notorie constat, jurisdictionem ad aliquid faciendum, carere, si forte illud faciat, est nullius momenti, cum habeatur, ut privatus. *c. 7. de Resist. spoliat.* & potestate publica ad illud requisita caret. *L. fin. ff. de Jurisdic. ibi: Extra territorium jus dicenti impune non paretur: idem est, et si supra jurisdictionem suam velit jus dicere.* Sic etiam Supremus Princeps Secularis de rebus Ecclesiasticis non valide disponit. *c. 11. D. 96. c. 10. de Constitution.* Similiter Judex incompetens. *c. 4. de Judic.* vel etiam competens, si extra territorium jus dicat. *c. fin. de Constit. in 6.* Vel etiam si competens sit, & intra territorium judicet, si non servet ordinem substantialem judicij. *c. 7. de Resist. spoliat.* Ea tamen, quae non a jurisdictione, sed a potestate ordinis dependent, quamvis illicitè, valide tamen fiunt. Sic Episcopus valide, quamvis illicitè, promovet,

& ordinat Clericum alterius Dioecesis etiam sine licentia Episcopi proprij.

Cap. 27.

Scienti, & consentienti, non fit injuria, neque dolus. L. 45. ff. b. t. L. 25. tit. 34. p. 7. Qui enim juri suo potest renuntiare, si sciat aliquid contra se fieri, & simul consentiat, injuriam non patitur: nec sibi ipsi quis injuriam facere potest. D. Thom. 2. 2. q. 59. art. 3. ad 2. ibi: Aliqua persona singularis potest dupliciter considerari, uno modo secundum se: & sic si sibi aliquid nocuum inferat, potest quidem habere rationem alterius peccati, puta intemperantie, vel imprudentie, non tamen rationem injusitiae, quia sicut justitia semper est ad alterum, ita, & injusitiae. Alio modo potest considerari, aliquis homo, in quantum est aliquid Civitatis, scilicet pars, vel in quantum est aliquid Dei, scilicet creatura, & imago. Et sic qui se ipsum occidit, injuriam quidem facit, non sibi, sed Civitati, & Deo: & ideo punitur, tam secundum Legem Divinam, quam secundum Legem Humanam. Indirecte, & ex consequenti potest quis sibi injuriam facere. c. 10. 25. q. 2. ibi: Quod verò dicitis, nostris temporibus debere servari, quæ à meis quoque predecessoribus tradita, atque custodita sunt, ab sit à me, ut statuta majorum Consecratoribus meis in qualibet Ecclesia infringam, quia mihi injuriam facio, si fratrum meorum jura perturbo. Cum ergo consentiens non patitur injuriam, ideo formula ingenua, quæ cum servo, quem talem esse sciebat contraxit, debet cum eo in matrimonio permanere. c. 5. 29. q. 2. Si verò quis sciat, sibi injuriam patiri, sed non consentiat, ipsi fit injuria. Imò et si consentiat, si suo juri non potest renuntiare. C. 36. de Sent. excomm. ibi: Contingit interdum, quod Clerici, si quem offendant, & satisfacere velint offenso, secundum morem patrie, quæ inter se Laici observant, corpora sua sponte supponunt 30. seu pluribus, aut paucioribus percussioibus sustinam. Nos autem fraternitati vestre super hoc respondemus, quod hujusmodi manus injectio, etsi non violenta, tamen injuriosa videtur, cum ille Canon non tam in favorem Clerici ordinati, quam in favorem Ordinis Clericalis fuerit promulgatus. Quin, & ipse Clericus, qui se animo irato percussit, ita ut percussio sit peccatum mortale, juxta plures Cano-

nis excommunicationem incurrit, licet alij hoc negent. Ille verò Clericus, qui in sui percussione consentit, non incurrit hanc excommunicationem ipso jure, licet facile resistere possit: poterit tamen ab Episcopo excommunicari. C. 36. de Sentent. excomm. Suarez de Cenjur. D. 22. sect. 1. c. n. 57.

Cap. 28.

Quæ à Jure Communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt irahenda. L. 141. ff. b. t. Quando enim dispositio est exorbitans, hoc est, quod deviet, & à Jure Communi, illicque in parte deroget, licet illud non abolute, & in totum corrigat, non debet de calu expressio ad non expressum extendi. L. 14. L. 15. L. 16. ff. de Legib. Sic Ecclesia Laicis concedit jus spirituale Patronatus, & in eo facultatem presentandi Clericos ad beneficia Ecclesiastica. Sed quia hoc exorbitat à Jure Communi, quo attentio Laici talis facultatis sunt incapaces, non debet extendi hæc facultas, ut possint ipsi de causis juris Patronatus cognoscere. C. 3. de Judic. nisi ex alia specialiori gratia hæc facultas concedatur, ut conceditur nostris Catholicis Regibus, ut suo loco diximus.

Cap. 29.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. L. 1. & fin. C. de Auth. presant. c. 6. de Constit. Quando verò aliquem, minus principaliter, & secundario tangit, non est necesse ab eo approbari; arg. L. 1. §. Denuntiare, ff. de Inspectiend. ventre. Solum ergo loquitur præsens textus de eis, de quorum præjudicio immediate agitur. Et quidem, si ad plures, ut universos, & in communis v. g. quatenus constituunt Universitatem, Capitulum, Collegium, vel Communitatem, aliquod collegialiter, ut dicitur, pertineat, sufficit, si à majori parte approbetur. C. 1. de His, quæ sunt à major. part. L. 160. §. 1. ff. b. t. Si verò pertineat ad singulos, ut singulares, & in speciali, regulariter debet approbari ab omnibus. C. 6. de Constit. nisi ex justa causa, & ob publicam utilitatem, vel ad vitandum absurdum, attendatur major pars, Sic licet presentatio pertineat ad singulos Patronos, sufficit, Cle-

ricum à majori parte presentari, ne Ecclesia detrimentum in longiori vacatione patiat. c. 2. de Jur. Patronat.

Cap. 30.

In obscuris minimum est sequendum. L. 9. L. 34. ff. b. t. L. 5. tit. 33. p. 7. In dispositione ergo obscura, id quod verisimilius est juxta circumstantias, debet fieri: ideo aliquando etiam mediocritas attenditur, ut in c. 1. de Offic. custod. & in exercitio virtutum moralium debet eligi medium, quod veritatur inter excessum, & defectum, ut sic regulæ rectæ, & propriæ mensuræ conformetur: Aristot. lib. 2. Ethic. 6. D. Thom. 1. 2. q. 64. art. 1. in corp. At verò in obligationibus inducendis regulariter id, quod minimum est inspicimus: Sic respondet Innocent. III. Quod si Hispani solverunt ad unam mensuram, id quod ex voto Divo Jacobo datur; eadem servetur, si verò ad plures, & diversas solverunt, sufficit si ad minorem solvant, nec est necesse ad majorem solvere. c. 18. de Censib. idem de testatore dicit. L. 3. tit. 33. p. 7.

Cap. 31.

Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet. L. 1. ff. de Act. emp. c. fin. D. 11. c. 7. de Appellat. non enim est necesse certiorari aliquem, si jam plenam facti notitiam habeat: sic sola ipsius scientia sufficit in his, quæ ad ipsius commodum pertinent. Imò, & ad ipsum in mala fide constituendum; & hac ratione in c. 2. de Probat. Ador qui plene probavit, non compellitur jurare, etiam si hoc habeat consuetudo. Si verò notificatio, vel denuntiatio pro forma actus requiritur, debet fieri, etiam illi, qui aliunde illius habet notitiam: ut in evectione, in citatione ad electionem, & in alijs hujusmodi. Et in dubio erit consultus, saltem ad cautelam, notificationem facere, ut sic nulla possit allegari excusatio.

Cap. 32.

Non licet auctori, quod reo licitum non existit. L. 41. ff. b. t. Quamvis enim reo licet aliquando, quod auctori non licet, quia partes rei sunt favorabiliores. L. 125. ff. b. t. Si quidem facilius absolvuntur,

posidentes habentur potiores. L. 128. ff. b. t. & in alijs favor ipsis fit: tamen, quod reo non licet, nec auctori debet licere: cum pro auctore nullus favor militet, & aliunde à pari procedat actor, & reus. c. 2. de Mutuis petit. cum jus, quod in uno reatorum statuitur idem in alio censeatur statutum. L. 21. §. 11. ff. de Recept. qui arbit.

Cap. 33.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum. L. 75. ff. b. t. facit c. 21. supr. b. t. Quilibet enim in melius potest suum consilium mutare. L. 8. ff. de Collat. honor. nam sano consilio utitur, qui malum consilium revocat, nisi ex tali mutatione damnum tertio sequatur, quatenus jus ipsi ex consilio adquisitum est; v. g. ex electione, presentatione, vel sententia, vel aliter alijs obligatus sit: tunc enim non potest quis consilium mutare. c. 58. de Elect. quia nemo potest jus alteri quatum ei invito auferre. L. 11. ff. b. t. Si tamen res integra sit, liberè revocatur. L. 22. §. fin. ff. Mund. ibi: Sicut enim liberum est mandatum non suscipere, ita susceptum consummari oportet, nisi renuntiatum sit: renuntiare autem ita potest, ut integrum jus mandatori reservecetur, vel per se, vel per alium eandem rem commode explicandi.

Cap. 34.

Generi per speciem derogatur. L. 80. ff. b. t. c. 2. de Offic. Legat. Quoties enim duæ dispositiones possunt, debent ad concordiam redigi c. 16. de Testib. c. 29. de Elect. in 6. L. 26. ff. de Legibus. Si una alteri contrarietur, specialis prævalet contra generalem: quod præcipue in Legibus, & rescriptis locum habet, si ve speciale præcedat, si ve subsequatur. L. 15. L. 16. ff. de Legib. c. 1. c. 14. §. 1. de Rescript. idem est in pœnis, in legaris, perditionibus, ac sententijs; in ultimis voluntariis, in laudis, & alijs hujusmodi, ut assert. Gutbried. ad L. 80. ff. b. t. Quod quidem in privilegijs sæpe fallit.

Cap. 35.

Plus semper in se continet, quod est minus. L. 110. L. 113. ff. b. t. c. 53. infr. b. t. Quod enim est plus in quantitate,

vel in summa, vel quia est totum, vel compositum aliquid, semper ex natura rei continet minorem quantitatem, minorem summam, & partes, quibus tale totum constat. c. 1. de Arbitr. in 6. ibi: Si ex tribus arbitris te duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet sententia prevalere duorum: licet cum unus in 15. alius 10. tertius vero in quinque pronuntiant, illius, qui dixit de summa minori, cum in illa omnes concordantes existant, sententia efficax censetur. Similiter, qui habet servitutem actus, etiam itineris servitutem habet, cum in actu, & iter includatur. Pr. Inst. de Servit. pradior. Quando vero est plus in qualitate, vel per comparationem ad aliud, non continet quod est minus in qualitate, vel comparative ad majus.

Cap. 36.

Pro possessore habetur, qui dolo desijt possidere. L. 131. L. 150. ff. h. t. arg. L. 19. tit. 13. p. 5. Quantum ad damnum scilicet, non tamen quantum ad commodum. Nam cum dolus, & fraus nemini debeat patrocinari, ille, qui fugiens actionem, quæ contra ipsum potest intentari, dolo desijt possidere, in tantum tenetur, in quantum si possideret teneretur, quoad effectum, scilicet. c. 3. Ut lite pendente. L. 47. ff. de Negotijs gest. non tamen quoad modum, quia contra possidentem verè datur actio in rem directa, contra possidentem fictè, datur actio utilis.

Cap. 37.

Utile non debet per inutile vitari. L. 5. §. Sed si mihi, ff. de V. O. c. 57. 12. q. 2. In rebus liquidem dividuis, hoc est, quæ ad invicem separari possunt, regulariter, id, quod est inutile non vitiat, quod utile est. c. 19. de Præbend. ibi: Nos facto ejusdem legati illi reprobato, quod est licitum approbantes. In rebus vero dividuis, seu, quæ nequeunt inter se separari, quod inutile est vitiat etiam quod est utile: v. g. testis, qui quando deposuit falsum dixit in aliqua parte, in nulla parte facit fidem. c. 24. de Re judic. c. 56. de Elect. c. 7. D. 9. Similiter, si Notarius in aliqua instrumenti parte falsum scripsit, totum corrumpit instrumentum, etiam quoad alias partes. c. 5. de His, quæ sunt à Pralat. quæ fides testium,

& Notarij indivisibilis est, & non potest, quoad partem esse certa, firma, & vera, & quoad partem, incerta, fallibilis, & falsa: imo si rescriptum Pontificis ex vi latinitatis in una parte reddatur suspectum, an à Pontifice emanarit, vel non, etiam est suspectum, quoad articulos separatos, cum non sit possibile, quod idem rescriptum, quoad unam partem emanarit à Papa, & non emanarit quoad aliam. c. 11. de Rescript.

Cap. 38.

Ex eo non debet, quis fructum confici, quod nisi extitit impugnare. c. 19. de Censib. hinc qui testamentum, tanquam inofficiosum impugnavit, non capit ex eo legatum. L. 8. §. 14. ff. de Inoffic. testament. Nec pro te potest allegare Epistolæ Decretales, qui eas non esse authenticas dicit. c. 1. D. 19. Hinc etiam deducit Barbosa, non posse aliquem approbare, quod semel impugnavit, nec posse reprobare, quod semel facti ab ipso approbatum. L. 9. ff. de Negot. gest.

Cap. 39.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo. L. 16. ff. de Spons. L. 26. C. de Usur. ibi: Principali actione non subsistente, satis sapienter actum est super usuris, vel fructibus adhuc fudicem cognoscere. Sicut enim aliquo concessio intelliguntur concessa, quæ ad illud sunt necessaria. L. 2. ff. de Jurisd. Sic quando aliquid prohibetur, prohibita censentur, quæ ex illo sequuntur. Ideo, quia beneficium datur propter officium, qui ab officio suspensus est, etiam beneficio suspensus censetur. c. 18. D. 81. Similiter cui est prohibita propter delictum, vel contumaciam communio Ecclesiæ, in qua stipendium habet, etiam stipendium censetur prohibitum. c. 53. in fin. de Appellat.

Cap. 40.

Pluralis locutio duorum numero est contenta. L. 12. ff. de Testib. Si enim aliqua dispositio in plurali loquatur, & aliunde nullum numerum requirit, sufficit si duo inventiantur. Sic in L. 12. ff. de Testib. sufficit duorum testium numerus, quan-

do

do testes requiruntur, & non assignantur eorum numerus. Sic cui libertas post annos est legata, duos saltem annos debet expectare. L. 17. §. fin. ff. de Manum. testam. Si cum aliquo ad plura beneficia obtinenda dispensetur, duo potest obtinere. c. 19. de Præbend. in 6. Aliquando verò pluralis locutio in singulari relolvitur, quando est eadem ratio, & non sequitur absurdum. Sic D. Jacob. in Epist. Canon. cap. 5. loquendo de Sacramento Unionis, & ejus Ministro, ait: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ. Et tamen ex c. 14. de V. S. constat etiam unum Sacerdotem posse Sacramentum Unionis administrare, etiam si alij Sacerdotes non sint. Nam ibi potius qualitas, quam numerus personarum significatur, ut in Luc. 17. It. & ostendite vos Sacerdotibus. Id est, cui libet de Sacerdotibus: siquidem pluralis aliquando Rethoricè loquendo pro singulari sumitur, ut in Matth. 27. v. 44. Ubi Latrones cum Christo crucifixos ipsi exprobatè dicitur, cum constet. Luc. 23. v. 39. unum solum blasphemasse. Sicut etiam, è contra aliquando, locutio singularis pluralitatem significat. Sic Virgil. Aneid. 2. loquendo de militibus in equo inclusis ad Trojam debellandam, ait: Penitusque cabernas ingentes, utrumque armato milite complent.

Cap. 41.

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum. C. fin. de Elect. c. 66. infra b. t. Sic Semestre à jure præfixum ad eligendum, seu conferendum beneficium, non currit legitime impedito, nec currere incipit, nisi à die notitia vacationis, quia ignorantia, vel impedito, non potest imputari, quare non eiegerit, vel non præsentaverit. C. 5. de Consec. Præbend. Si verò per ipsum iter impedimentum non tolli, cum jam ipsi hoc possit impurari, ipsi tempus currit. C. fin. de Elect. Idem de appellatione interponenda, de Sacerdotio suscipiendo, & similibus dicendum est.

Cap. 42.

Accessorium naturam sequi congruit principali. L. 178. ff. h. t. arg. L. 1. tit. 14. p. 5. Principale in præsentibus est, id, quod

per se, & in propria virtute stat: Accessorium autem est id, quod à principali dependet, eique inhaeret, tanquam accidens substantiæ. C. 9. de Offic. delegat. in 6. Etiam si accessorium secundum suam naturam nobilissimum sit, ut in §. 26. Inst. de Res. divisi. ubi purpura, licet sit pretiosior vestimento, habetur; ut vestimenti accessoria, quando ei intextitur: & hac ratione accessorium naturam principalis debet sequi: principale verò non debet naturam sequi accessorij. Sic quando committitur causa matrimonij judicanda, etiam de dote cognoscit delegatus, quia est accessoria matrimonio. c. 3. de Donat. inter virum. Et quia sponsalia simpliciter solvantur mutuo consensu dissolvi, etiam mutuo consensu dissolvuntur, quando sunt jurata: quippe juramentum induit naturam contractus, cui accedit, & tanquam ejus accessorium habetur. C. 2. de Sponsalib. c. 25. de Jure jur. L. 5. C. de Legib. Aliud dicendum est, quando juramentum, non ut accessorium, sed ut stans per se ponitur: nam tunc etiam contractu soluto servari debet. C. 28. de Jure jur. c. 6. de Usur. & sic habetur, quod confirmat contractus Jure Civili invalidos, idem dicendum est, quando in accessorio militat diversa ratio, vel quando propter ejus arduitatem non censetur ad ipsum extensa mens, vel dispositio concedentis, vel prohibentis. Barbosa. hic.

Cap. 43.

Qui tacet consentire videtur. L. 2. §. 2. ff. Solut. matr. C. Nonne, 5. de Presumpt. L. 1. tit. 16. p. 4. Quando enim Judæi Christo dixerunt: Nonne benè dicimus: quia Samaritanus es tu, & Daemionium habes. Respondit Jesus: Ego Daemionium non habeo. Hinc infert D. Greg. in c. 5. de Presumpt. Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo, concessit. Similiter in L. 2. §. 2. ff. Solut. matr. ait Ulpianus: Voluntatem filie cum Patre agit de dote, utrum sic accipimus, ut consentiat, an verò ne contradicat filia? Et est ab Imperatore Antonino rescriptum: si consentire Patri. Sic in c. un. de Despons. impub. Ex sponsalibus, de parentibus pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, si ipsi filij, si expressè consentierint, vel si tacite, vel si præterea fuerint, ut c. contradixerint, obli-